

Strategiplána

Dutkan, fága ja ovdánahttin (DjO)

2025 – 2035

Strategiplan

Forskning, fag og utvikling (FoU)

2025 – 2035

SÁNAG -Sámi nášunála gealboguovddáš
SANKS -Samisk nasjonalt kompetansesenter
Sámi klinihkka

Innhold

Innledning	3
1. Status: SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste 2014-2024.....	5
2. Visjon, mål og verdier 2025-2035	6
3. Urfolksdeltakelse og brukerinvolvering.....	8
4. Strategiske tiltak innenfor forskning-, fag- og tjenesteutvikling:	8
4.1Oppbygging og organisering innen forskning-, fag- og tjenesteutvikling	8
4.2Øke prosjekter og prosjektutvikling i egen regi.....	9
4.3Dokumentering og formidling	9
4.4SANKS FoU midler – Forsknings- og utviklingsfondet.....	10
Referanser	10
Vedlegg: Organisering og ressursbehov SANKS FoU	12
1. Forskning-, fag- og tjenesteutvikling	12
2. Samisk nasjonal senter for læring og mestring (S-LMS).....	13
3. Samisk nasjonal språk- og tolketjeneste (SST).....	14

Innledning

Strategiplan for SANKS forskning-, fag- og tjenesteutvikling (FoU), Sámi klinihkka, skal vise retning for SANKS FoU arbeidet i perioden 2025-2035. Strategiene prioriteres i satsingsområder og tiltak gjennom årlige handlingsplaner. Strategiplanen bygger på SANKS sitt ansvar for en samisk nasjonal kompetansetjenestefunksjon, som adresserer forskning-, fag- og tjenesteutvikling med særskilt nytteverdi for samiske brukere, pasienter, klienter og pårørende i Norge, samt samarbeidsavtaler med Sverige og Finland. Strategiplan for SANKS FoU 2025-2035 bygger på blant annet:

Lovverk og overordnede føringer, samer som urfolk:

- Grunnloven § 108 (vedtatt 15. mai 2023).
- ILO-konvensjonen nr. 169 art. 25, Urfolk har rett til selvbestemmelse.
- FNs erklæring om urfolks rettigheter.
- Pasientrettighetsloven § 3-5.
- Sameloven § 3-1 nr. 4 og § 3-5.
- Helseforetaksloven § 35, 3. Ledd.

Styringsdokumenter og overordnede føringer:

- Nasjonal helse- og sykehusplan (2016 – 2019).
- Sykehusutvalgets rapport (NOU 23:8 Felleskapets sykehus, 2023)
- Meld. St. 15 (2022–2023) Folkehelsemeldinga — Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjeller (Helse og omsorgsdepartementet, 2023).
- Meld. St. 9 (2023–2024). Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027: Kortere ventetider og en felles helsetjeneste (Helse og omsorgsdepartementet, 2024)
- Meld. St. 12 (2023–2024) Samisk språk, kultur og samfunnsliv — Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen (Helse og omsorgsdepartementet, 2024)
- SANKS Strategiplan 2019-2024 (SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus, 2019).
- SANKS Kompetansespredningsplan 2019-2024 (SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus, 2019).
- Nasjonalt prosjekt for tolking på samiske språk. Sluttrapport – konseptvalgutredning (Finnmarkssykehuset HF, 2022)
- Sluttrapport Samisk LMS, (Doc map RP2603)
- Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning - Rapport med tiltaksplaner 2022 - 2026 (Helse Nord RHF, 2022).
- Strategi for forskning og innovasjon i Helse Nord 2021-2025 (Helse Nord, 2021).
- Forskningsstrategi Finnmarkssykehuset 2022-2030 (Finnmarkssykehuset, 2022).
- Oppgave og funksjonsfordeling i Helse Nord RHF (Helse Nord, 2024)
- Meld. St. 9 (2023–2024). Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027: Vår felles helsetjeneste (Helse og omsorgsdepartementet, 2024)

SANKS, Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus/avhengighet sitt samfunnsmandat er å bidra til et likeverdig tilbud til den samiske befolkningen i landet innen psykisk helsevern og rus/avhengighet. I arbeidet med å utvikle våre tjenester og organisasjonen er det viktig at de somatiske spesialisthelsetjenestene og samfunnsmedisin integreres med tilbudene innen psykisk helsevern og rus/avhengighet i et samlet nasjonalt kompetansesenter. Det er også viktig med økt fokus på folkehelse og et økt samarbeid med andre institusjoner i Sápmi og andre urfolksland.

I Helse Nord sin rapport *Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning - Rapport med tiltaksplaner 2022 -2026* (Helse Nord RHF, 2022) heter det:

Likeverdighet oppnås ved å fremskaffe kunnskap og metoder som er språklig og/eller kulturelt tilpasset det samiske folk. Kunnskapen og metodeutviklingen skal bringes videre til pasienter, pårørende, fagpersoner, studenter, samarbeidspartnere og allmenheten i alle helseregioner.

Ambisjonen med strategiplan for SANKS FoU 2025-2035 er å bidra til å videreutvikle en nasjonal kompetanse- og kunnskapsbase som øker internt og eksternt kompetanse- og kunnskapsnivå når det gjelder samiske pasienters behov og rettigheter i møte med helsevesenet. Dette gjelder innenfor psykisk helsevern og rus/avhengighet, og somatikken, der spesielt geriatri og rehabilitering av kroniske lidelser må innlemmes i den nasjonale kompetanse- og kunnskapsbasen. SANKS, Sámi klinihkka må videre jobbe strategisk og systematisk for å synliggjøre våre helhetlige og integrerte spesialisthelsetjenester, der vår trippelkompetanse, fag-, språk- og kulturkompetanse er vår unike merkevare.

Strategiplanen forholder seg til de grunnleggende strukturer, prioriteringer og arbeidsformer som er etablert i institusjonen og ser på hvilken rolle vi skal ha i et fremtidig urfolkssenter.

1. Status: SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste 2014-2024

SANKS ble etablert i 2002 og godkjent som Samisk nasjonal kompetansetjeneste i 2014, etter vilkårene i *Forskrift om krav til spesialisthelsetjenester...* (Lovdata, 2011). Godkjennelsen gjelder for 10 år av gangen. De nasjonale kompetansetjenestefunksjonene er under omstilling, men SANKS er utenfor denne omstillingen inntil en utdrøning om hvordan SANKS, Sámi klinihkka skal være organisert i fremtiden (Helse og omsorgsdepartementet, 2024).

Visjon: Å bidra til at nord-, lule- og sørsamer får et likeverdig tilbud innen psykisk helsevern og rus/avhengighet.

Mål: Å nå ut til pasienter, pårørende, fagpersoner, samarbeidspartnere og allmenheten i alle helseregioner med vår kunnskap om samisk psykisk helsevern og rus/avhengighet.

SANKS oppgaver og resultatmål

1. Videreutvikle de kliniske tjenestene.

Den kliniske virksomheten i SANKS er en viktig arena for utvikling av kulturtilpassede behandlingsmetoder «skreddersydd» for samiske pasienter. FoU avdelingen har ikke klinisk arbeid i sin kjerneaktivitet, men er avhengig av tett samarbeid med klinikerne i prosjekter og ved dokumentasjon av erfaringsbasert klinisk praksis så vel som forskningsprosjekter.

2. Nettverksbygging, fremme og drive forskning og utviklingsarbeid.

SANKS skal bidra til å etablere og delta i forskningsnettverk, tilrettelegge for PhD- prosjekter, bidra aktivt i forskning, fag og tjenesteutviklingsprosjekter. SANKS FoU skal etablere og pleie gode samarbeidsrelasjoner, og formidle til primær- og spesialisthelsetjenesten om kompetansetjenesten og om mulighet for veiledning og råd. Vi skal formalisere samarbeid innen forskning og utvikling med andre kompetanse- og behandlingstjenester, samiske språkforvaltningskommuner, delta i nordiske og internasjonale samarbeidsprosjekter i tillegg til samarbeidsprosjekter med andre helseforetak.

3. Kompetansespredning - Tilby undervisning og veiledning.

SANKS skal drive med formidling og undervisning til helsepersonell, pasienter, pårørende, studenter, og forskere, spesielt innen tema samisk språk og kulturforståelse. Vi skal også spre informasjon og kunnskap om oss og vårt arbeid på våre nettsider og sosiale medier.

4. Tilby spesialistutdanninger, praksisplasser og hospitering

(SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus, 2019),

(SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus, 2019)

2. Visjon, mål og verdier 2025-2035

Strategiplanen baserer seg på at vår institusjonsmodell med en *hybridløsning, der behandling og kompetanseutvikling drar samlet nytte av både erfaringsbasert og evidensbasert kunnskaper* videreføres og utvikles. Urfolksbehandlings- og kompetansesenteret skal være representert over hele landet, med samarbeidsavtaler med våre naboland i Sápmi og med andre urfolk i verden. Senterets verdier og mål er utarbeidet med tanke på et fremtidig nasjonalt samisk urfolkssenter, der forskning-, fag og tjenesteutvikling er bygget på gjenkjennelse og anerkjennelse av samene som urfolk, og respekt for deres integritet.

Vår visjon: Å være et bærekraftig allsamisk behandlings- og kompetansesenter med urfolksperspektiv innen psykisk helsevern, rus/avhengighet, somatikk, samfunnsmedisin og folkehelse i hele Sápmi og i samarbeid med andre urfolk i verden.

Vårt motto: Nannet ja ovdánahttit sámi dearvvasvuoda ja álbmotdearvvasvuoda. /
Styrke og videreutvikle samisk helse og folkehelse.

Våre verdier: SáVOO

Sámi árvvut ja prinsihppat / Samiske verdier og prinsipper

Vi bygger våre tjenester, forskning-, fag- og tjenesteutvikling på samiske – og urfolksverdier som gir kulturell trygghet og anerkjennelse, herunder familie og nettverk, naturbruk, samisk samfunnsliv, urfolksmetodologi og samisk selvbestemmelse.

Verddevuohta – Inkluderende, samlende og samhandlende

Med et allsamisk perspektiv er vi samlende og samhandlende, og i samarbeid med andre fremmer vi samisk helse og folkehelse for og sammen med den samiske befolkningen. Vårt fellesskap er tuftet på raushet, kontinuitet, mangfold og likeverd.

Olles rumaš - Helhetlige- og likeverdige spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning

Fokus på helhetlige, integrerte og likeverdige helsetjenester som er samisk språklige og kulturelt tilrettelagt spesielt for samiske pasienter/klienter og pårørende.

Ovddos - Fremtidsrettet samisk helse og folkehelse

Vi vil i vårt arbeid bidra med å styrke den samiske identiteten og selvfølelsen på individ-, gruppe og befolkningsnivå. Urfolkssenteret skal være en modig og fremtidsrettet foregangsinstusjon i urfolkssamarbeid, med økt fokus på samisk folkehelse, *indigenous recovery* og samisk resiliens.

Hybridløsning: Urfolksbehandlings- og kompetansesesenteret skal gi spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning i hele landet og over landegrensene, i tillegg til befolkningen i det geografiske området.

Utvikling: Urfolksbehandlings- og kompetansesesenteret skal ha en særskilt nasjonal funksjon i å initiere og drive forskning-, fag og tjenesteutvikling innenfor en samisk kulturramme. Det innebærer at somatikken innlemmes i de nasjonale funksjonene, samt et økt samarbeid med våre naboland og andre urfolk i verden.

Hovedmål:

SANKS, Sámi klinihkka som et fremtidig samisk urfolkssenter skal:

1. Tilby og videreutvikle helhetlige kliniske spesialisthelsetjenester innen psykisk helsevern, rus/avhengighet og somatikk som er forankret i samiske språk, kultur, historie og samfunnsforhold.
2. Bidra til økt kunnskap om betydningen av trippelkompetanse (fag-, språk og kulturkompetanse), og at den anerkjennes, verdsettes og belønnes.
3. Drive med innovativ samisk folkehelsesatsing, med fokus på forebygging, samhandling og helhetlig behandling.
4. Bidra til *recovery* orienterte tilhelingsprosesser i arbeidet med reparering og forsoning, som følge av assimileringen av samene.
5. Bidra til mer samisk helseforskning-, fag- og tjenesteutvikling innenfor psykisk helsevern, rus/avhengighet, folkehelse og somatiske forhold.

Delmål:

1. Bidra til at samisk språk, kulturkompetanse, urfolksverdier og urfolksmetodologi skal være sentralt i utviklingen av helseforskning, behandlingsmetoder og utredningsverktøy til den samiske befolkningen.
2. Bidra til økt forskning-, fag- og tjenesteutvikling som er bygget på våre verdier og samfunnsmandat, og bidra til økt kompetanse om samisk folkehelse.

Strategiske tiltak og fokusområder innenfor forskning og fagutvikling:

1. Oppbygging og god organisering av forskning-, fag og tjenesteutviklingskapasitet og kompetanse i SANKS, herunder prosjekt- og prosessledelse, kapasitet og kompetanse.
2. Initiere, drive og delta i prosjekter som adresserer prioriterte kunnskapshull om samisk helse- og folkehelseforhold.
3. Sørge for at kunnskap og kliniske praksiser som bidrar til kulturelt treffsikre tjenester dokumenteres og videreformidles.
4. Endring av retningslinjer og vilkår for søkerbasert prosjekter i SANKS FoU forskningsfond, og jobbe for økning av SANKS FoU forskning og utviklingsmidler.
5. Delta og bidra med vår kompetanse i ulike nasjonale utvalg for å oppnå og styrke vår visjon, mål og mandat.
6. Økt samarbeid og samhandling mellom øvrige helsetjenester, utdannings- og forskningsinstitusjoner.

3. Urfolksdeltakelse og brukerinvolvering

Kvalitetsutvikling forutsetter målrettede tiltak som er forankret i urfolks behov, kunnskap og erfaringer. For kvalitets- og videreutvikling av våre tjenester er det viktig og nødvendig med brukerinvolvering og urfolksmedvirkning. Urfolks synspunkter er viktige innspill til vårt planarbeid, og i forbedrings- og omstillingsprosesser som angår tjenestetilbudet. Dette gjøres blant annet gjennom brukerundersøkelser som utvikles og evalueres i samarbeid med SANKS brukerråd. Urfolksinvolvering skal inngå i all forsknings- og utviklingsprosjekter som støttes av SANKS. SANKS brukerråd skal ivareta den samiske brukerens og pårørendes stemme i Sámi klinihkka og i et fremtidig Urfolksenter.

4. Strategiske tiltak innenfor forskning-, fag- og tjenesteutvikling:

For å nå de målene som er satt er det behov for følgende strategiske hovedtiltak.

4.1 Oppbygging og organisering innen forskning-, fag- og tjenesteutvikling

En helhetlig og ressurssterk organisering av SANKS FoU er viktig for å:

- Ha nok kapasitet og ressurser til å utarbeide retningslinjer og program for prosjektarbeid og for tettere samhandling mellom klinikk, FoU-virksomhet og SANKS brukerråd.
- Ha en god koordinering og effektiv bruk av kompetanse i forsknings- og fagutviklingsprosjekter, samt for oppfølging av disse.
- Følge opp strategiene og utarbeide en veileder for prosjektarbeid, som angir hvordan få hjelp og info om rammebetingelser, samt om kravene til bruker involvering for prosjektarbeid.
- Etablere et forsker- og fagutviklingsteam som deltar i utformingen av det interne kompetanseutviklingsarbeidet, og som har ressurser til å undervise og veilede i prosjektutvikling og prosjektarbeid.

4.2 Øke prosjekter og prosjektutvikling i egen regi

Det er behov for mer forskning og fag- og tjenesteutviklingsprosjekter som oppfyller SANKS sitt mandat og eierskap. SANKS FoU skal derfor stimulere til prosjekter for å tette en del kunnskapshull som blir etterlyst av våre brukere, samarbeidspartnere og myndigheter. Vi vil prioritere prosjekter som oppfyller SANKS sitt samfunnsmandat, og som adresserer samisk kulturelt forankret kunnskap, praksis og verdier.

SANKS FoU, Sámi klinihkka vil:

- Prioritere forskning og fagutviklingsprosjekter som adresserer utvikling i klinisk praksis for samiske brukere, herunder behandlingsmodeller, pasientflytmodeller, utredningsverktøy og tjenestetyper.
- Ha flere forsknings- og fagutviklingsprosjekter der SANKS er eier eller medeier, med deltakelse og innflytelse på prosjektutvikling, gjennomføring og formidling.
- Ha prosjekter med høy brukermedvirkning og involvering, og som er fundamentert i etiske prinsipper for arbeid med urfolksgrupper.
- Ha prosjekter som benytter urfolksmetodologi/-teori, og/eller adresserer kulturelt forankrede verdier og praksiser fra levd samisk liv, inklusive språk, begreper og kommunikasjonsformer.
- Implementere samisk tolketjeneste i sterkere grad både hos oss selv og i alle helseforetak i landet, og gjerne over landegrensene.
- Være initiativtaker til nasjonalt og internasjonalt samarbeid med miljøer for urfolksforskning innen psykisk helsevern og rus/avhengighet, somatikk og folkehelse.
- Initiere til et eget prosjekt om Samisk nasjonal rehabiliteringstjenester.

4.3 Dokumentering og formidling

Vi vil prioritere dokumentasjon og formidling av evidensbasert og erfaringsbasert kunnskap og praksiser. Dette gjennom ulike typer formidlingskanaler som er tilpasset både vitenskapelige, populærvitenskapelige og allmenne pedagogiske formål. Det er behov for dokumentering og formidling og tilgjengeliggjøring av resultater fra tidligere og pågående prosjektarbeid ved at:

- Det frigjøres tid og ressurser, slik at dokumentasjon kan formidles løpende til fagmiljøer, brukergrupper og beslutningstakere.
- SANKS må øke sin kompetanse på bruk av ulike typer formidlingskanaler tilpasset både vitenskapelige, populærvitenskapelige og allmenne pedagogiske formål.
- Videreutvikle esanks.no hvor all informasjon om våre tjenester, forskning, fag- og tjenesteutvikling, og artikler publiseres.
- Ha en egen kommunikasjon- og digitaliseringsstrategi for dokumentering og formidling om oss, våre tjenester, oppgaver og mandat.

4.4 SANKS FoU midler – Forsknings- og utviklingsfondet

For at vi skal kunne få økt fokus på fag-, forskning og tjenesteurvikling er det viktig at SANKS FoU fondet gis økte rammer og mer forutsigbarhet for de som søker. Derfor er det viktig å få bedre og økte rammebetingelser ved å:

- Øke forskningsfondet fra 2 mill. til 10. mill. årlig.
- Gi mulighet for SANKS sitt forskningsstyre å tildele phd og/eller post.doc. prosjekter som går over 3 år.
- Innlemme somatikken og samfunnsmedisin (forebyggelse) inn i forskning-, fag- og utviklingsprosjekter.
- Ha en tydelig veileder, rutiner og vurderingskriterier i tråd med de strategiene SANKS FoU strategidokumentet 2025-2035 viser til, og som bidrar til effektive og målrettede prioriteringer mot strategienes visjon, verdier og mål.

Referanser

Finmarkssykehuset. (2022). *Finmarkssykehuset.no*. Hentet fra Fag og forskning:

<https://www.finmarkssykehuset.no/fag-og-forskning/forskning/>

Finmarkssykehuset HF. (2022). *Nasjonalt prosjekt for tolking på samiske språk. Sluttrapport - konseptvalgutredning*. Prosjektgruppa.

Helse Nord. (2021). *helse-nord.no*. Hentet fra Forskning og innovasjon - strategi:

<https://www.helse-nord.no/helsefaglig/fagplaner-strategier-og-utredninger/strategier-for-forskning-og-innovasjon/>

Helse Nord. (2024, 01 09). *Utredning oppgave og funksjonsfordeling*. Hentet fra Styremøter

2024: <https://www.helse-nord.no/48d1ba/siteassets/dokumenter-og-blokker/styret/styremoter/styremoter-2024/20240109/ekstraordinart-styremote-09012024---innkalling-og-saksdokumenter.pdf>

Helse Nord RHF. (2022). Rapport med tiltaksplaner 2022 - 2026. *Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen*. Styresak 44-2022 Helse Nord RHF. Hentet fra <https://www.helse-nord.no/49a00e/siteassets/dokumenter-og-blokker/styret/styremoter/styremoter-2022/20220427/styresak-44-2022-spesialisthelsetjenester-til-den-samiske-befolkningen--rapport-med-tiltaksplaner-2022-2026.pdf>

<https://www.helse-nord.no/49a00e/siteassets/dokumenter-og-blokker/styret/styremoter/styremoter-2022/20220427/styresak-44-2022-spesialisthelsetjenester-til-den-samiske-befolkningen--rapport-med-tiltaksplaner-2022-2026.pdf>

Helse Nord RHF. (2022). *Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen*. Hentet fra

Samiske helsetjenester, Styresak 44-2022 Helse Nord RHF: <https://www.helse-nord.no/no/helsefaglig/fagplaner-strategier-og-utredninger/samiske-helsetjenester-strategi/>

Helse og omsorgsdepartementet. (2023, 00). Meld. St. 15 (2022–2023). *Folkehelsemeldinga —*

Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-15-20222023/id2969572/>

- Helse og omsorgsdepartementet. (2024). Meld. St 12 (2023-2024). *Samisk språk, kultur og samfunnsliv — Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-12-20232024/id3029679/>
- Helse og omsorgsdepartementet. (2024, 03 01). Meld. St. 9 (2023–2024). *Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027: Kortere ventetider og en felles helsetjeneste*. Hentet fra NOUer: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nasjonal-helse-og-samhandlingsplan-2024-2027-kortere-ventetider-og-en-felles-helsetjeneste/id3028011/>
- Lovdata. (2011, 01 01). *www.lovdata.no*. Hentet fra Forskrift om krav til spesialisthelsetjenester, godkjenning av nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten...: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-12-17-1706/KAPITTEL_4#%C2%A74-2
- NOU 23:8 Felleskapets sykehus. (2023). *regjeringen.no*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-8/id2967792/>
- SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus. (2019, 3 18). *SANKS Kompetansespredningsplan 2019 - 2024*. Hentet fra fag-og-forskning/sanks/om-oss-styrende-dokumenter: <https://www.finnmarkssykehuset.no/fag-og-forskning/sanks/om-oss>
- SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus. (2019, 3 18). *SANKS Strategiplan 2019 - 2024*. Hentet fra Fag og forskning/sanks/om-oss-styrende-dokumenter: <https://www.finnmarkssykehuset.no/fag-og-forskning/sanks/om-oss>

Vedlegg: Organisering og ressursbehov SANKS FoU

Målet med strategiene er å få på plass strukturer og rutiner som bidrar til helhet, retning og flyt i arbeidet innen forskning-, fag- og tjenesteutvikling i SANKS, Sámi klinihkka. Kunnskapsutvikling, dokumentasjon og bred formidling av den kompetansen, kunnskapen og erfaringene SANKS, Sámi klinihkka besitter er avgjørende for utvikling av likeverdige helsetjenester for den samiske befolkningen. For å sikre at arbeidet i strategiplanen blir implementert i den løpende drifta følges den opp med handlingsplaner, og evaluering og revisjon av planen i god tid før inneværende planperiode avsluttes.

For å få til økt internt eierskap og engasjement om SANKS sine prosjekter, og for å sikre forutsigbarhet på tid, midler og ressurser til forskning- og utvikling- og prosjektarbeid, er det behov for administrativ nærhet til kompetanse og støttefunksjoner. Dette kan løses med organisering og styrking av ressurser i SANKS, Sámi klinihkka innen følgende områder:

1. Forskning-, fag- og tjenesteutvikling

Organisering:

1. Ha egne faste interne og eksterne fag-, forskning, og utviklings dager gjennom året, med fokus på kompetanseutviklingsarbeid, veiledning og prosjektrelatert undervisning.
2. Etablere retningslinjer for forskningspermisjon for deltakelse i ulike prosjekter.
3. Etablere forsker- og fagnettverket for generering av kunnskap og erfaring om prosjektarbeid.
4. Vurdere å øke kompetansetjeneste andelen på færre ansatte for å bedre effektivitet, kvalitet og forutsigbarhet i kompetansetjenesten.

Økt ressursbehov:

1. 1 x 100 % seniorforskerstilling som veileder, utarbeider PhD-prosjekter, forskning og utviklingsprosjekter, samt bistår i å søke om prosjektmidler fra interne og eksterne kilder.
2. 2 x 100 % forskningsstillinger som jobber med forskning innen forebygging og folkehelse.
3. 1 x fagutviklingstilling som jobber med utviklingsprosjekter innen forebygging og folkehelse
4. 4 x 50% kombinasjonsstillinger (forskning og klinikere) til forskning, fag- og tjenesteutviklingsprosjekter.
5. 2 x 100% prosjektassistent/sekretær som kan bistå, koordinere prosjekter med dokumentasjon, administrering av innsamlet datamateriell og bistand med publisering ol.
6. 2 x 100% Språk- og kommunikasjonsrådgivere for økt formidling og kommunikasjon på alle tre samiske språk, sør-, lule- og nordsamisk.

2. Samisk nasjonal senter for læring og mestring (S-LMS)

Målet med samisk LMS er å fremme læring, mestring og helse. I og med at pasient- og pårørendeopplæring er en lovpålagt oppgave, skal og læring- og mestringstilbudet ved S-LMS være en integrert del av den samiske pasientens behandlingsforløp. S-LMS skal tilby kurs tilpasset samisk kultur og tradisjoner både på samisk (nordsamisk), og på sikt også på sør- og lulesamiske språk, i tillegg til norsk, hvor samisk er førstevalget. Videre skal S-LMS utvikle informasjonsmateriell og e-læringskurs som legges ut på esanks.no.

S-LMS har videre ansvar for å utvikle og gjennomføre innføringskurs for nyansatte og helsepedagogisk grunnkurs for ansatte i SANKS, Sámi klinihkka. S-LMS skal også tilby informerende og forebyggende lavterskel kurs, som et ledd i å øke helsekompetansen i befolkningen.

Organisering:

For å få til en effektiv, god og helhetlig S- LMS i arbeidet med pasient- og pårørendeopplæring (PPO) må kompetansen som fins i hele SANKS, Sámi klinihkka være tilgjengelig for S-LMS arbeidet:

1. Hele SANKS, Sámi Klinihkka involveres og inkluderes som en del av Samisk læring- og mestringssenteret (S-LMS) og deltar i kursplanlegging og bidrar i gjennomføring av ulike LMS kurs.
2. Ha et fast årshjul i S-LMS som tar hensyn til de ulike samiske årstidene, der samisk kultur, tradisjon og næring er i fokus.
3. Ha et tett samarbeid med Samisk Nasjonal Språk- og tolketjeneste (SST), for at S-LMS skal kunne tilby kurs på alle tre samiske språk.

Økt ressursbehov:

De økte ressursbehovene i S-LMS er som følgende:

1. 1x100% sekretær, en merkantil ressurs som har ansvaret for blant annet avtaler, henvendelser, innkallinger og oppmøteregistrering.
2. 1x100% Ernæringsfysiolog, som er et krav at et lærings- og mestringssenter har, og som har kunnskap om samisk mat og mattradisjoner.
3. 1x100% Ergoterapeut, en ressursperson som er med på flere av kursene.
4. 1x100% Sosionom, som er bindeledd mellom primær- og spesialisthelsetjenesten for å holde kontakt og samarbeide med brukerrepresentanter og brukerorganisasjoner.
5. 1x100% Pedagog, som har ansvar for helsepedagogiske grunnkurs og ha en støttende funksjon for enhetens kursleder.

3. Samisk nasjonal språk- og tolketjeneste (SST)

Samisk tolketjeneste er på nordsamisk og har et regionalt ansvar i Helse Nord's geografiske område. Tolketjenesten bør inngå i den nasjonale kompetansetjenesten og urfolkssenteret. Tjenesten bør utvikles til å gjelde alle de offisielle samiske språkene, og bli en samisk nasjonal språk- og tolketjeneste (SST), der også en døgkontinuerlig tjeneste er tilknyttet Akuttmedisinsk kommunikasjonsentral (AMK).

Et utredningsprosjekt gjort i sammenheng med eksisterende tolketjeneste på SANKS, Sámi klinihkka, ble godkjent våren 2023 av alle RHF'ene og oversendt HOD. Prosjektet så på hva som skal til for at samisk tolketjeneste blir et nasjonalt tilbud. (Finnmarkssykehuset HF, 2022).

For at samisk språk- og tolketjeneste (SST) skal kunne utvikles til en nasjonal tolketjeneste, og være en komponent for samisk pasientsikkerhet, er det behov for stort fokus på klart språk og terminologiarbeid. Enheten må derfor ha fokus og jobbe med følgende utvikling og endringer.

Organisering:

1. God organisering av hverdagen til språkmedarbeiderne/tolkene, slik at de også kan jobbe med språk- og terminologiutviklingsarbeid, samt med oversetting.
2. Delta i språk- og tolkenettverk, for å kunne jobbe med språk- og terminologiutvikling.

Ressursbehov:

For at samisk språk- og tolketjenesten (SST) skal bli realisert er det behov for:

1. 1x100% Leder for samisk språk og tolketjenesten.
2. 1x100% Fagleder/tolk.
3. 1x100% Administrativ ressurs.
4. 3x100% Tolk/språkmedarbeider, nordsamisk.
5. 1x100% Tolk/språkmedarbeider, lulesamisk.
6. 1x100% Tolk/språkmedarbeider, sørsamisk.
7. 6x 30% Deltidstolkemedarbeidere, nordsamisk.
8. 6x 30% Deltidstolkemedarbeidere, lulesamisk.
9. 6x 30% Deltidstolkemedarbeidere, sørsamisk.

Organisering og årsverk er illustrert i *Tabell 2: Årsverk for bemanning av tolketjenesten i overnevnte rapport* (Finnmarkssykehuset HF, 2022).

Dokumentet med vedlegg vedtatt 17.12.2024 i ledermøte i Sámi klinihkka